

DE TIJD

11:27 - 20 juni 2011

Loonindexering met enkel voordelen

Is de automatische loonindexering onhoudbaar? De oplossing is nochtans eenvoudig: koppel de loonevolutie aan de inflatiedoelstelling van de Europese Centrale Bank. De nadelen worden weggewerkt, de voordelen behouden.

Door Gert Peersman, hoogleraar monetaire economie aan de Universiteit Gent, en Stijn Van Nieuwerburgh, hoogleraar financiën aan New York University.

Concreet komt ons voorstel neer op een jaarlijkse automatische loonstijging van 2 procent, niet meer maar ook niet minder. En dat boven op de aanpassingen van de reële lonen in het sociaal overleg. Om de effectiviteit van dat eenvoudige systeem toe te lichten, moeten de voor- en de nadelen van het huidige mechanisme worden vergeleken met het alternatief.

Het mandaat van de Europese Centrale Bank (ECB) is duidelijk. De primaire doelstelling is een Europese inflatie (inclusief energieprijzen) van 'minder dan maar dicht bij 2 procent op middellange termijn'. Pas als die doelstelling wordt gerealiseerd, is er ruimte om de economische activiteit te stabiliseren. Een ex-post-koppeling van lonen aan inflatie - dat wil zeggen aan de gerealiseerde inflatie - is dan zeer problematisch. Dat gebeurt automatisch in onder meer België en Spanje, maar ook impliciet in het loonoverleg van andere lidstaten. In Italië, Portugal en Griekenland evolueren de lonen zogezegd op basis van inflatieverwachtingen, maar in de praktijk is dat eerder op basis van de inflatie uit het verleden.

TWEEDE RONDE

Indien de eurozone geconfronteerd wordt met een inflatieschok boven de doelstelling van de ECB (bijvoorbeeld stijgende grondstoffenprijzen), zal de inflatie hoger blijven. Door de automatische koppeling aan gerealiseerde inflatie stijgen immers ook de lonen, waardoor op haar beurt de inflatie weer toeneemt, de lonen opnieuw geïndexeerd worden, enzovoort. Dat noemt men tweederonde-effecten van de initiële inflatieschok. De enige manier om de inflatie op middellange termijn weer in lijn met de doelstelling te brengen, is een agressieve renteverhoging door de ECB. Pas wanneer de economische activiteit daardoor daalt, zal ook de inflatie terugkeren naar de doelstelling.

Tweederonde-effecten bestaan evengoed in de andere richting. Wanneer de inflatie onder de doelstelling daalt, stijgen de lonen ook minder, waardoor de ECB meer op het gaspedaal moet duwen om naar de doelstelling terug te keren. Zonder tweederonde-effecten zijn noodzakelijke rentewijzigingen en outputgevolgen veel milder, en keert de inflatie veel vlotter terug naar de doelstelling. Vandaar de internationale kritiek op het koppelingsmechanisme in België. De neveneffecten blijken substantieel. Ook lidstaten zonder automatische indexering en tweederonde-effecten worden geconfronteerd met de hogere ECB-rente en dalende economische activiteit.

Tweederonde-effecten en alle bijbehorende neveneffecten zijn echter per definitie uitgesloten wanneer lonen systematisch worden aangepast aan de doelstelling van de ECB, terwijl lonen dan ook nooit de oorzaak kunnen zijn van een afwijkende feitelijke inflatie. Europa kan het alternatief dus alleen maar toejuichen. Het werkt zelfvoedend. Wanneer de lonen jaarlijks 2 procent stijgen, zal de uiteindelijke inflatie ook makkelijker op 2 procent uitkomen, waardoor de ECB ruimte krijgt om haar rente-instrument te gebruiken om de reële economie te stabiliseren.

Voor de eigen economie zijn de gevolgen van indexering aan de gerealiseerde inflatie nog problematischer. Aangezien tweederondeprijsstijgingen zich slechts in een deel van de eurozone voordoen, verslechtert onze competitiviteit tegenover de andere lidstaten, waardoor onze economische activiteit extra daalt. Dat concurrentienadeel is dan ook de belangrijkste bekommernis van werkgevers.

Het alternatieve systeem zou ook voor werkgevers een verbetering zijn, aangezien ongunstige competitiviteitsschommelingen verdwijnen. De ECB realiseert haar doelstelling. Sinds de introductie van de euro was de inflatie gemiddeld 1,98 procent. Dat betekent dat de loondruk op de competitiviteit op middellange termijn volledig consistent zou zijn met het Europese gemiddelde en bijgevolg ook met die van de voornaamste handelspartners.

WERKGELEGENHEID

Aangezien tweederonde-effecten in twee richtingen spelen, wijkt in de praktijk ons prijsniveau (en onze competitiviteit) op lange termijn niet veel af van de rest van Europa. Ons huidige indexeringssysteem zorgt er uiteindelijk voor dat onze prijzen meer stijgen dan het Europese gemiddelde bij toenemende inflatie, terwijl prijzen minder stijgen bij dalende inflatie. Er wordt over het hoofd gezien dat de gevolgen voor de werkgelegenheid niet symmetrisch en zelfs nefast zijn. De daling van de economische activiteit door de agressievere rentestijging, versterkt door het competitiviteitsverlies bij opwaartse tweederonde-effecten, doet de werkloosheid stijgen. Die stijging wordt niet evenredig gecompenseerd door een toename van de werkgelegenheid bij neerwaartse tweederonde-effecten. Sommige werklozen worden langdurig werkloos en bruggepensioneerden keren niet terug naar de arbeidsmarkt. Op lange termijn leidt dat tot een sluipende afname van de werkgelegenheidsgraad, niet toevallig een belangrijk pijnpunt van de Belgische economie.

De eliminatie van tweederonde-effecten zal dus op lange termijn ook de werkgelegenheidsgraad opkrikken. Nederland heeft de ex-post-loonkoppeling in 1982 afgeschaft. Sindsdien is de werkgelegenheidsgraad er met 23 procent toegenomen, terwijl dat in België over dezelfde periode slechts 7 procent was. Loonindexering verklaart gedeeltelijk het verschil. Indien de vakbonden bekommerd zijn om de werkgelegenheid, kunnen ook zij het alternatief alleen maar toejuichen.

KOOPKRACHT

De voordelen van het huidige aanpassingssysteem blijven behouden met het alternatieve voorstel. Aangezien de ECB haar inflatiedoelstelling gemiddeld daadwerkelijk realiseert, behouden werknemers hun koopkracht. In tegenstelling tot de huidige gezondheidsindex, is dat zelfs inclusief de energieprijzen.

Het voordeel van het bestaande mechanisme is dat loononderhandelingen en alle daarbij horende sociale spanningen slechts om de twee jaar hoeven plaats te vinden en zich kunnen toespitsen op reële loonsverhogingen. Tussendoor worden lonen automatisch geïndexeerd. Het alternatieve systeem biedt net dezelfde waarborg voor sociale rust, wat niet het geval zou zijn bij een afschaffing van de automatische loonindexering. Loononderhandelingen hoeven niet frequenter te worden gevoerd, en tijdens het overleg kunnen nog steeds correcties ter ondersteuning van de concurrentiekracht worden gemaakt.

Er zijn er nog voordelen. Zo wordt het risico op een deflatiespiraal tijdens een recessie veel kleiner. Bij indexering aan gerealiseerde inflatie kan een neerwaartse loon-prijsspiraal ontstaan. In tegenstelling tot het huidige systeem stimuleert een vaste loonstijgingen ook impliciet de binnenlandse vraag tijdens recessies, en remt het die af in hoogconjunctuur. De inflatie zakt typisch onder de doelstelling tijdens recessies, waardoor de koopkracht tijdelijk toeneemt. Het omgekeerde is het geval tijdens expansies. Ondernemingen weten dan weer dat de hogere reële loonkosten slechts tijdelijk zijn en zullen terugkeren naar het gemiddelde, en ze kunnen zich hiertegen indekken. Ten slotte zal het voor bepaalde producenten, zoals de energiesector, moeilijker worden exuberante prijsstijgingen door te voeren. Bij het huidige koppelingsmechanisme zal de vraag weinig reageren, want men wordt gecompenseerd met een loonstijging. Bij een vaste loonstijging zal het prijsmechanisme echter meer zijn rol kunnen spelen.

* Beide auteurs lichten de Belgische economie door in het kader van een presentatie 'Economic Policy Challenges for Belgium', die ze met de Nobelprijswinnaars Edward Prescott (2004), Dale Mortensen en Christopher Pissarides (2010) op 6 juli in Brussel geven voor de Society for Economic Dynamics en BNP Paribas Fortis.

Copyright © De Tijd